

Euskal-Bibliographia

OTAEGI'TAR KLAUDIO

(Ikus EGAN 1957, 367-374 orrialdeak).

60. UMARAN JAUNARI DIOSALA.—XII (1885), 41-42.
Olerkia: *Ongi etorri, Umaran Jauna / Jaio zinaden errira: / Ongi etorri; Machin ta beste / Umant askoren echera: / Ongi etorri, beti noble ta / Leial dan Euskal-errira: / ...*
61. ON JOSE UMARAN JAUNARI.—XII (1885), 101.
Amariduna. *Etzera inoiz nere gogotik / Juango, Umaran Jauna, / Zeradelako Ama maiteren / Umeetatikan bat ona: / ...*
62. LAU ANAI EIZTARI.—XII (1885), 187-188.
Olerki-ipuia. "Luis Luciano Bonaparte / Principe Argidotar eta chit jakintsuari": *Aurtengo ekaiztean / Ziraden atera / Lau anai eiz aundiak / Arrapatutzero. / ...*
63. UMARAN JAUNARI BERE EGUNEAN.—XII (1885), 248.
Olerkia. *Ez da munduan ezagutuzen / Ezer tinka dagoenik. / Eguraldi on eta lasaia / Dakar ekaitza ondotik: / ...*
64. SUKALDE CHOKOAN KONTU-KONTARI. FERNANDOREN EZURRAK.—XII (1885), 298.
Itz-lauz: *Amezketako Erretore ospatsuak eta Fernando koplari erneak, atsegintasun aundiak isan oi zituzten bide onezko gauzetan alkarri chaskoak ematen. Igande batean, beste askotan bezela, ...*

65. DAMACHO BATEN PENA.—XII (1885), 377-380.
 Abesteko eta pianoz jotzeko zortzikoa. Olazabal'dar J.'ren musika, eta Otaegi'tar Klaudio'ren itzak: *Damacho batek zeukan kaiolan choria, Eta zan ain polita eta kantaria. Ezikan zan auzoen konsolagarria... Airean zeukalako karrika guzia, airean zeukalako karrika guzia*".
66. KONTU ANDALUZA.—XII (1885), 576.
 Parragarrizko ipuia, Otaegi'k euskeraz bertsoetan jarria: *Bel-dur gabe nengoen / San Juan besperan, / Donostiko murru / On-doan zeletan. / ...*
67. ONDARRIBIAN, UZTAILLAREN 3an 1885an, AMA BIR-JIÑA GUADALUPEKOAGANA, MARIAREN ALABAK EGIN DUTEN BIDAGOAREN GAÑEAN ESKUTITZ-KONDAIRAZKOA.—XIII (1885), 28-30.
 Itz-lauz, Arzac'dar Antonio'ri, eskutitza: *Ondarrabian Uz-taillaren 3an 1885an / On Antonio Arzac. / Chit arrigarriak izan-du dira "Euskal-Erriaren" Zuzendari Jauna, emen egin diran eleizkizunak Mariaren Alabak bidagoan egin duten etorrerarekin Guadalupe-ko Ama Birjiñarengana; ...*
68. CHURRUKA ILLEZKORRARI OROITZA.—XIII (1885), 230-240.
 Millan Armero'tar D.'ren musika, eta Otaegi'tar Klaudio'ren itzak: zortzikoa. *Estuturikan biotza minki; begiak negar malkoz beterik Zure aurrera gatoz Churruka buru gerriak makurturik. ...*
69. URBIETAKO JUAN ERNANIARRA.—XIII (1885), 326-328.
 Olerkia. *Arranoa jαιο zan / Egaan ibiltzeko; / Eguzkia munduan / Argi egiteko; / Euskalduna berriz ¡ai! / Gudatzeko beti.*
70. ESPERANZA EDO IGURIKA.—XIII (1885), 491-492.
 Artzaijolas-olerkia, egloga; Otaegi'k euskeratua. *Gure biziera da, gaitz eta onaren, / Poz eta damuaren burruka naasia: / ...*
71. GABON KANTAK.—XIII (1885), 542.
 Bost zortzi bertso. 1: *Pozez eta kontentuz, / Oso zoraturik, / ...*; 2: *Echola otz batean / Belengo errian, / ...*; 3: *Atozte, alchatuta, / Guziok kalera, / ...*; 4: *Aingeruchoak ere / Dirade etorri, / ...*; 5: *Goazen bada korrika / Guziok Belena, / ...*

72. ARRENKURA EGOKIAK.—XIV (1886), 28-29.
 Ipuia, bertsoan. *Asto baten gañean zijoan osaba, / ¡Arre! oju egiñaz atzetik illoba. / ...*
73. TRISTE DAGO JAIZKIBEL...—XIV (1886), 209.
 209-213'gn. orrialdetan, Otaegi'k "Euskal-Erria" aldizkaria-
 ren zuzendari jaunari Ondarribi'tik 23-II-1886'an Ollotar Jose
 Joakin apez ilberriari buruz gaztelaniaz egin zion eskutitz bat
 agertzen da. Sarreran, lau bertso bat, euskeraz. Ona emen bera:
 "Triste dago Jaizkibel, / Triste Olearso; / Lantuz Ondarribia, /
 Aita ill dalako".
74. DANZAJOLASA.—XIV (1886), 379.
 Olerkia: *Zeru aspiko Argiontziaik / Zinzillikan daudenean /
 Eta illargi zillarrezkoak / Zabaldutzen duenean / ...*
75. INOZENZIA.—XIV (1886), 469.
 "Neska Justacho Enrile ta Arzác-i", olerkia. *¡Zein gauza
 ederra dan inozenzia! / Billatu naian leku chukiñ ta garbia, / Ke-
 rubien egotan zerutik jechia, / Egin zuen aurraren kolkoan ka-
 bia. / ...*
76. KOPLAK.—XIV (1886), 566.
 565-566'gn. orrialdetan, Otaegi'k gaztelaniaz agindako "TO-
 BERA" idazlana agertzen da, eta azkenaldian Otaegi'ren koplak
 batzuk, euskeraz. Sarrera: *Argi piska bat, indazu, jauna, / Ber-
 socho bi botatzeko; / Dama galaiak, biek lirañak, / Gaur ustartu
 diralako: / ...*
77. LUMATU BAÑA [sic] LEN EGAATU NAI.—XV (1886),
 405-407.
 Ipuia, bertsoan. *Sarjiñ bateko arbol orrien tartean, Kabi
 bat zan arkitzen adar gallurrean. / ...*
Lumatu BAÑA, diño izenburuan; arkibidean, barriz, "Lumatu
 BAÑO".
78. JAUREGIA ETA ECHOLA.—XV (1886), 498-501.
 Ipuia, bertsoan. *Lorez jantziak daude zelaiaik / Choriak gor-
 gor kantari, / Agur zoroak egiñaz Zeru / Lurraren Egilleari. / ...*
79. NEGUA.—XVI (1887), 23-24.
 Olerkia. "On Santiago Meabe Jaunari". *Allegatu zazkiguk
 ire ots, bustiak; / Euri, aize, izotsak eta ekaitz guziak. / ...*

80. ZUBIETAKO UMANTAI.—XVI (1887), 55-59.
 1886'gn, urtean Donostian egin ziran Euskal-itz Jostaldietan saritua olerki au. *Erri aundiak dituztenean / Emengo lurrak berezi, / Odoleztuzko ausi naasiak / Naian emen erabaki, / ...*
81. GUADALUPE-KO BIDEAREN FESTA.—XIV (1887), 241-244.
 Itz-lauz, eskutitza: *Ondarribian Marchoaren 13'an 1887'an / Euskal-Erria-ren Zuzendari Jauna. / Nere adiskide maitea. Echean daukazkidan biligarroak eta auzoko errechinolak euren chistu eta chorchor zoragarriakin dirudite esan. nai didatela eguna zabaltzen ari da eta alcha bedi, ...*
82. GOGARTEA.—XVI (1887), 289-294.
 Francisco Navarro Villoslada'ren "Meditación" olerkia, Otaegi'k euskeratua: *Gaua sosegu dago, / Zerua osgarbi; / Aizea lo basoan, / Itsasoa geldi; / ...*
83. IPUIA.—XVI (1887), 321-324.
 Ipuia, bertsotan. "On Arturo Campion nere adiskide argi-dotarrari donekidatua". *Aitonak kontatua sukalde chokoan, / Ondorengo ipui au beti det gogoan / ...*
84. URRIKALDU POBREAZ!—XVI (1887), 465.
 Olerkia. Amabi bertsoduna. *Etzelako euri pisarrik egiten, / Lore bat egarriak zegoen itotzen. / Ikusirik ore bat urbill agertutzen, / Deadar egin zion: —; Ur tanto bat, arren! — / ...*
85. ESKUTITZ EDER BAT.—XVI (1887), 496-498.
 Itz-lauz, eskutitza: *Ondarribian, Garagarrillaren 5'an 1887'an. / Euskal-Erria-ren Zuzendari Jauna. / Nere adiskide maitea: Gaurko amabietan emengo errikoechean ikusi dedan egintza batek erakarri dit burura, eze, karidadea dala, ez baka-rrik irichi-erasten duena egiazko zoriontasuna zeruan, mundu onetan birtute onen bidez egiten diran onegiñakgatik; ...*
86. EGIAZKO AMORIOA.—XVII (1887), 40.
 Campoamor'ek gaztelaniaz egiña; Otaegi'k euskeratua: *bi amalauko: I GURASOAK ETA UMEAK; II UMEAK ETA GURASOAK.—I GURASOAK ETA UMEAK: Auntzak zaituzten zituen batek alanbrezko kaiolean / Choritalde bat paratu zuen preso bere barrenean, / ... II UMEAK ETA GURA-*

SOAK: *Tiraka ere artzai on batek auntz gaiso bat ezin zuan / Atzean beeka ume maitea aditutzen zuanian / ...*

87. ERREGIÑA MAITEARI.—XVII (1887), 132.

Olerkia. *Galaz jantziak arkitzen dira / Euskal-erriko mendiak; / Apaindurikan erri, eche, ta / Emengo baster guziak / ...*

Olerki au (bi zortziko), “El Eco”-an argitaratu zan, eta “Euskal-Erria”-k andik artu.

88. GUADALUPEKO AMA BIRJIÑARI.—XVII (1887), 203-205.

Olerkia. *Amazortzi lauko. Aurcho biri mendian agertutakoa, / Zera Birjiña Santa Guadalupekoa; / Geroztik uri au da zorionekoa; / Zaitugulako emen, Ama maitagoa. / ...*

89. OKENDO-RI.—XVII (1887), 248.

Amaiduna. *Gizaldirikan ez da izango, / Aitorren erri chikitik, / Ume askar bat Itxasoz edo / Idorrez sortu ez danik: / ...*

V. Iraila, Francisco Lopez Alen, Ramon Artola, Karmelo Echegaray, José Artola, Marcelino Soroa eta Antonio Arzac-en olerkiak be zenbaki onetan agertzen dira, Okendo'ren omenez.

90. AMETS ON BAT.—XVII (1887), 358-360.

Olerkia. “On Alfonso María Zabala nere adiskide Apaiz predikari gañ-gañekoari donekitua.” “Ondarribian, Burullean, 1887-an.” *Beste asko bezela, / Jarri zan pensatzen / Gaste bat, zoriona / Nola zan iristen. / ...*

91. SAN FRANZISKO JABIER-KO, INDIETAKO APOSTOLUARI ALABANTZAK.—XVII (1887), 455-459.

1882'gn. urtean Iruña'n saritua olerki au. *Ama Eliza Santaren Buru eta Guraso tardean, / Jaunaren itza ukatu eta zalkea sartu naiean / Lutero eta bere lagunak alchatu ziradenean, / Sortu zan umant miragarri bat Pirineoen oñean. / ...*

92. LAU ARBOLACHO.—XVII (1887), 491.

Ipuia, bertsoan. *Lau aritz bigun ziran / Mendi larrutuan / Jaio izandu bata. / Besteren onduan. / ...*

93. AITA SANTUARI.—XVIII (1888), 1-4.

Leon XIII Aita Santuari. *Agur ¡O Aita Santu aundia! / Izan zazu osasuna: / Jaunak dezala bedeinka zure / Mancha gabeko izena.*

94. EDALE GARBIA.—XVIII (1888), 160.

Bertsotan, barregarrikeria. *Bi katu arraiekin / Salcha bat egiñik, / Zintzur ta Zurrut ziran / Atera echetik. / ...*

95. AMA URRIKALTSUA.—XVIII (1888), 263-265.

Olerkia, D. B. Lopez Garcia'k gaztelaniaz egiña, eta Otaegi'k euskeratua. "Ondarribian, 1888 -garrengo Ostiral - santuan." *¡Ama gaisoa! negarrez dago / Zur santuaren oñetan: / Odol-zalezko jendea dabill / Marmarka mendi gañean. / ...*

96. ZITALKERIA.—XVIII (1888), 432-433.

Olerkia, "On Kandido Olaskoaga-ko nere adiskide maiteari donekitua." *Mendiskachoren egal batean / Aritz bat zan arkitutzen, / Iru auzoak berdiñ zutena / Biotzetik maitatutzen. / ...*

97. CONSEJU BAT.—XIX (1888), 69-70.

Bertsotan, ipui bat. *Eurite baten ondoren ziran / Bi galai irten echetik, / Zer kalte taju egin zituzten / Urak ikustegatik. / ...*

98. AGUSTIN SANTUAREN PASADIZO BAT.—XIX (1888), 183-184.

Olerkia. "Ondarribian" egiña. *San Agustin aundia / Zebillen batean, / Arontz-onontz jiraka / Itsaso ertzean. / Irurtasun Santuren / Gañean pensatzen, / ...*

99. ¡ZENBAT JOSTALLU MUNDUAK BADITU! — XIX 383-394.

Bertsotan. "On Marzelino Soroa nere adiskide ta berso egintzalle bikañari." *Dama batzuek euren aurchoakin zuten / Neguko arratsetan billera egiten. / ...*

100. AURRA ETA CHANELA.—XIX (1888), 444.

Olerkia. *Aurcho zuri-gorri bat, gaitzik etzuen, / Anierusai ere zorrik etzienu, / Egun batean nuan ikusi jostatzen, / Eta etzait geroztik burutik juaten. / ...*

101. ARRANTZALEAREN BIZIMODUA.—XX (1889), 39-41.

Donosti'n 1888'an egin ziran Lora-jokuetan saritua olerki au. "Itzazalkia.—Euskera beti bizi dedin, / Erderaz ez itzik egin." *Zintzillik dauden zeru argiak / Ez dirade desagertu, / Eguzkiaren urre-errainuak / Ez diralako zabaldu, / ...*

102. ATERIK AÑA MARATILL.—XX (1889), 288.

Bertsotan. *Talo egin xar baten gañean / Chardin zar errearekin, / Chopin pare bat sagardo edan / Gabe ondo etzan Chomin. / ...*

103. ZOR PAGATZALLE BAT.—XXI (1889), 31.

Bertsotan. *Mediku batek zuan / Urteko asenta, / Pillipe zordun, zazpi / Peseta errenta. / ...*

104. AMERIKATIK. OROITZAK ETA ZIZPIRUAK.—XXI (1889), 231-232.

Doneztebe'ko Euskal-jaietan "makilla eta larogei lauerleko"—gaz saritua olerki au. *¡Nere eche churi maite maitea, / Zuaits tartean zaudena; / Ingurumari guziko lurrak / Mendean daukaskitzuna; / Biotz chokoan zaukaskit beti, / Nere sortechete kutuna. / ...*

105. GERNIKAKO ARBOLARI.—XXII (1890), 170-173.

Otaegi'ren azkenetariko bat, olerki au. "Euskal-Erria deritzaion Bilbooko Elkargo Fuero-zaleari donekitua." *¡O Apoloren anierusak! / Ainbeste egin zaidazute: / Piska bateko mendi loretsu / Oriek utzi itzazute: / ...*

II. GIPUZKOAKO DIPUTAZIÑO'KO LIBURUTEGIAN GORDETZEN DIRAN ESKU-IZKRIBUAK

106. RUTHEN LIBURUE CEAMACO ESCUARAN.

22 bersikulu, eta oartxo bat (azkenengo oar au, gaztelaniaz). 17 orrialde, 5 pliegutan. Ez dau firmatzen, baña Otaegik egina dala garbi ikusten da.

Sarrera: *Lenengo Kapitulu.* / *Elimelech belendarrac igues eiten / do Moabco errira Noemi bere andre / quin, eta be bi [sic] semequin. Hura ta / oc ilda, itzultzen da Noemi Belena / Ruthequin, cein zan moabitarra, be [sic] er / reiñe, ceñek Noemiri seguitzeati eurtan / don bere errie. /*

88'gn. Zebakia, P. Garmendia'ren "La colección de manuscritos del Príncipe Luis Luciano Bonaparte en la Diputación de Guipúzcoa" (RIEV, tomo XXIV, Abril-Junio 1933, 138-148'gn. orrialdetan).

107. SALOMONEN CANTAN CANTEA CEGAMACO ESCUERAN.

Zenbatu gabeko 5 pliegutan, 1 orrialde seigarren plieguan. 8 kapitulu.

89'gn. Zebakia, P. Garmendia'ren "La colección..."

108. JONASEN PROFECIE CEGAMACO ESCUERAN.

Lau kapitulu, oar bat gaztelaniaz.

"Salomonen Cantan Cantea Cegamaco escueran" eta "Jonasen Profecie Cegamaco escueran", 89'gn. zenbakian liburuxka antzera batean josita dagoz. P. Garmendia jaunak ez dau aipatzen lan au.

109. GURE JESUCRISTO JAUNEN EVANGELIO SANTUE SAN MATEOC DIONEZ CEAMACO ESCUERA [sic] ITZULIE.

124 orrialde. "Fuenterrabia 17 de Junio 1867. / Claudio Otaegui". "1850'garren urtean biurtua eusquerara".

Sarrera: *Lenengo Capitulu.* / *Jesucriston sortzea, aen concebitzea Espi- / ritu Santun obrax, eta aen joyotzea [okerra izango da, baña joyotzea ipinten dau]. 1. Jesucristo, Daviten semea, Abrahamen / semen sortzea. / 2. Abraham Isaac / Jacoben aite zan. Jacob Judasen ta aen a- / nayen aite zan.*

P. Garmendia: 90 Zn.

110. ZORION TXARTELA, BONAPARTE'RI.

0,16×0,125. Zorion txartela.

"On Luis Luziano / Bonaparte, Prinzipe / chit argidotar eta jakin- / tsuari opa dio urtearen / sarrera on bat / Otaegiko Klaudiok. / Ondarribian."

111. PEQUEÑA COLECCION DE PALABRAS VASCONGADAS DE USO FRECUENTE EN LA LOCALIDAD DE CEGAMA Y SUS ALREDEDORES, Y POR CONSIDERARLAS TAN RARAS, Y QUE MUCHAS DE ELLAS NO SE ENCUENTRAN EN LARRAMENDI NI OTROS AUTORES RESPETABLES, EL QUE SUSCRIBE HA TENIDO A BIEN DE RECÓPI-LARLAS.

11 orrialde, zenbatu gabe. "Fuenterrabia 26 de Febrero de 1868, Claudio Otaegui".

Sarrera: *Alentar* = *arnasa artu* / *Abismo* = *licea* / *Abispon* = *eulibeltza* / *Abogado* = *letradue* / *Abrazar* = *musu eman* / ...
Acariciar a un niño = *contuc ein*.

112. EGUREN JAUNEN METODON LAUGARREN PARTEA CEGAMACO ESCUERAN.
19 orrialde.

Buruak: *Demporenac*. *Lurlantza*. *Nekazariri comeni zacon animalic eta on prochuc*. *Prochuzco intsectoc*. *Beste animali batzuc*. *Osasune gordetzeco modue*. *Echeco zurtasune*. *Cortesie*.
g'gn. pakete-sobrian gordetzen da. Alan Garmendia'k.

* * *

106-112 zenbakietan ipinten dodazan esku-izkribuok. Bonaparte'tar Luis Luziano Prinzipearenak izan ziran. Bonaparte il zanian, Chicago'ko Unibersidadeak erosi zun Prinzipe orren liburutegi aberatsa. Gipuzkoa, Bizkaia, eta Naparroa'ko Diputazioen artean erosi ziran esku-izkribuak 350 libra esterlinaz (12.340,20 lauerleko), eta iruren artean zatitu. Azkue'tar Erresurrezion Apez jauna jua zan Londres'era eroste au egitera, eta Mandas'ko Duke jaunak lagundu zion, Gipuzkoa'ko Diputazioari idatziz. Bonaparte'ren alarguna euskalduna zan. Richard eta Grandmontagne'tar Klemenzia, "Clemence Bonaparte" firmatu zun eskutitz baten, eta Gipuzkoa'ko Diputazioan gordetzen da eskutitz ori. Aizpak ziran andere au eta Otaegi'ko Klau-dio'ren emaztea.

N: ALZOLA.

1957.

OARRA: Bibliographi saillean nire irakasle dan Getxo'ko Jon Bilbao'ren libu-rutegian egon naiz lan au egin da gero. Oraindikan argitaratu barik daukon Euskal-Bibliographi'tik artu nituzan oar batzuk, Otaegi'ren lanari buruz:

Iruña'ko "Revista Eúskara"-n agertu ziran lanak: *Artzaia eta otsoa*; *Buenos Aires'en diran euskaldun leialai*; *Antonio Okendo jaunaren bizitza eta azañak*; *Elkar gaitezen denok Napar-euskaldunok*; *Guadalupeko Ama Birjiñari*; *Gure Ama gabarik ez gintezke bizi*; *Ondarribiko arrantzaleen bizimodu gaitza*; *Pedro Calderon Barcarengoari kantachoa*; *San Franzisko Jabier-ko Indietako apostoluari alabantzak*; *Umaran jaunari diosala*. Itzulpenak: *Dora* (Tennyson'ena); *Jesukristo ilpiz-pua* (Ipandro Arcaico'rena); *Naia* (Tennyson'ena); *Aitor* (Bizente Arana'rena); *Egiazko amorioa* (Campoamor'ena).

Nik ezagutzen ez ditudazan beste argitalpen batzuk be artu ditudaz Jon Bilbao'ren Bibliographitik:

"*Cosme Damian Churruca jaunaren oroitzari. Eta Machin Arzukoaren azaña bat*. Composiciones señaladas con mención honorífica en los Juegos florales celebrados en San Sebastián el mes de Diciembre de 1881. San Sebastián: Hijos de I. R. Baroja, 1882 (26 páginas, 16,5 cms.)."

"*Elkar gaitezen denok Napar-euskaldunok!* Irun'en E. Balverde, 1881 (15 páginas, 16 cms.)."

"*Pedro Calderon Barcarengori kantachoa*. San Sebastián, Hijos de I. R. Baroja, 1881 (15 páginas, 14,5 cm.)."

* * *

Ore-emenka aldizkari ta libiruetan Otaegi'ren lanak eman dira. Irun'go "El Bidasoa" astekarian ikusi ditudaz batzuek. Aita Onaindia'ren "Milla Euskal olerki eder"-ean bost agertzen dira: *Adiskide baten oroitza*; *Lau arbolatxo*; *Arbolari oroi-pena*; *K. D. Txurruka jaunaren oroitzan*; *Larrosa eta erreka*.

* * *

AZKEN OARRA: Azkenez, Fausto Arozena'k aurkitu dit Gipuzkoa'ko Aldundegi edo Diputaziñua'ren Idazkitegi edo Artxibuan gordetzen dan paper bat. 1879'gko. urtean Otaegi'k berak egina da, eta oar laburren bidez Manterola'k egin eutsazan erantzunak agertzen dira bertan. Euskeraz dago Otaegirena, eta erderaz Manteloren oarrak.

Otaegi'ren Bibliografi-lan au osotzeko berri jakingarriak dakartzelako, guretzako garrantzirik geien daukon zatia artzen degu emen:

"7163 / 3024 / *El Sr. Claudio de Otaegui y sus trabajos en favor del bascuence. / Contestación y observación por D. José Manterola. / ...*

"...euskal-erriaren elkarte eta onerako, erabaki det ondoren eskribatzea, nik euskal-izkuntzaren onean egin ditudan lanik larrienaen berria emango duan kon-daira. =1863-garren urtean asi nintzan euskararen onean zarbait egiten. Urte artan itzuli nuan euskarara Luis Luciano Bonaparte, Príncipe jaunaren agintzaz, Crista-uaren Dotriña, Cegamako, Hernaniko, Azpeitiko eta Irungo izkeran, eta biraldu nizkion, euskararen onean egin ditudan lanik geyenak biraldu izan dizkiodan be-zela. =1864-garrenean besteratu nuan Guipuzkoako itzera ederrera San Juanen Evan-gelioa, Aita Scioren irizpen guziakin, Diputazio jeneralak moldatu duan jostagu-darako. =1865-an juan nintzan Villafrankara eta eskribatu nuan Dotriña ango izkera moduan eta biraldu nion Príncipe Jaunari, beste erri askotako izkeraren berriak emanaz. =1866 garrengo urtean lagundu nion Príncipe Jaun oni berari, Aezkoa, Salazar, Ronkal, eta Nafarroko beste ibar askotara, aetako euskara ikas-tera: an egin ziran lan aundiak geroztik publikatuak izandu dira batzuek bere kos-turá. Bidaje artan bildu ziran liburu eta eskuzkribatu asko, eta utzi giñuzen enkar-gatuak beste lan asko. Ala oek egin bear zituztenakin, nola paraje aetako beste

askorekin egin giñuzen ezagueraen medioz, izandu nintzan dembora askoren buruan oen eta Principe jaunaren bitartekoa, izandu ziran duda guziak erabakitzeko, guziaz eskribatuaz. Urte onetan eskribatu nuan Dotriña Tolosan, ango izkeran, eta urte onetan bertan jua nintzan Nafarrora, Basaburua chikiko ibarrera, eta ikasi nua zortzi erri aetako izkera Principe jaunak esanta, oni jakinerazteko muga artau zuten diferentzia Gipuzkoako euskerak eta Nafarroakoak; eta lan onezaz gañera biraldu nizkion erri batsuetan arkitu nituan Dotriñak.—1867-garrenean eskribatu nituan Principe jaunarentzat Cegamako izkeran, San Marcosen Evangelioa, Salomonen Kantuen Kanta, eta geroztik au bera Gipuzkoako izkera izkirazkoan; Ruthen liburua, Jonas-ena, eta Juanen Apokalipsis.—Urte onetan eman nion eskatu ziran laguntza guzia D. Juan Maria Eguren jaunari, euskal-erdarazko Iztegui edo Diccionarioa deritzayon liburuechoa eskribatzeko.—1868-an eskribatu nituan karta edo eskutitz asko alde guzietara, lan oen guzian bidez Principe jaunak zituan dunda erabakitzeko.—1869-garrenean urtean egon nintzan illa betez Done Juanen, Principe jaunaren ondoan: ekar erazi giñuzen zazpi euskaldun, Nafarroko beste aimbeste ibarretatik, eta egin giñuzen lan asko ibar aetako euskara eskribatzen eta ikasten. Urte onen bukaeran eta ondorengoaren asieran ikuserazo nituan lau berezinde edo artikulu “*Magisterio vascongado*” zeritzayon papel batean, zeña eskribatzen genduan eskola-Maisu batzuek Donostiako urian. Lendabizikoaren izena zan “*Antigüedad y origen del vascuence*”. Bigarrenarena, “*Clasificación de los dialectos del vascuence*”; Irugarrenaren izena zan, “*Dificultades de la comprensión del vascuence*”. Eta laugarrenarena, “*Observaciones acerca del mecanismo del vascuence*”.—1870-garrego urtean egon giñan San Pierre d'Yruben, inguru aetako euskara ikasten eta an egin nion eraskitza edo berboa Cegamako izkeran, Urte artan biraldu nizkion Nafarroan enkargatua utzi giñuzen lanak, eta batezere Aezkoako, Salazariko eta Ronkalgo euskeran eskribatuta, San Marcosen Evanjelioa.—1871-garrenean izandu nintzan Nafarroan, Izagaondoko ibarrean ner neronez jakitera ibar artako amairu erritan bizi ziradenak euskaraz edo erdaraz geyago itz egiten zuten; bada Principe jaunak esaten ziran eskutitzak, ala konbeni zala oso seguro jakiteko nola ipiñi ibar hura, bere mapa edo ziazalde euskarazkoan, bada nigan zeukala bere esperanza guzia. Ikasirik guchienak mintzatzen zirala euskaraz, gazteगतu nion ala, ango izkuntzari zegokion berriak emanaz.—1872-an eta 73-an eman nizkion Don Miguel Rodríguez Ferrerí nere echean, euskalerriarí, Principe Jaunari, eta euskal-izkuntzari zegokien berri asko eta asko, eta oen bidez eskribatu zuan “*Los vascongados*” deritzayon liburu hura.—1874-garrego urtean itzuli nituan euskarara Diputacio jeneralak Guipuzkoatarrai zuzendu zizkien itzak, gure arteko gerraren medioz. 1875-garrenean, gure Errege Alfonso XII-garrenak lau euskalerriai zuzendu zizkienak. Eta 1877-an Provintzi onetako Batzarre Bakarrak artu zuan oroitzakin egin zan zirkularra ere biurtu nuan euskarara, eta izandu zan biraldua ausarki erri guzietara, Batzarreak ala agindu zualako. Urte oetan eman nizkion Principe jaunari euskararen gañean noizik beñi eskatutzen ziran berriak; bada gizon jakintsu eta langille aundi onek bere gañi artu zuan lana zan añi aundia eze etzaigu miretsi bear neri eskatzen —egiten— ziran galdeaz —billakundeaz—, erriren batsuetan itz egiten dan euskararen gañean. Eta gaurdaño eskribatzen didan karta edo eskutitz guzietan aditzera ematen dit, zeñen atsegiñ aundia izaten duen euskararen oenan egiten diran lanaen berria ematen diodan bakoitzean.—Igaz lagundu nion piskabat, au da, chit guchi, D. José Manterola jaunari, zeren trebe da egiteko hura eta askoz geyago euskararen onari dagokion guzian; eta aurtan besteratu diot euskarara lau buru edo Kondairacho, D. Antonio Trueba jaunaren liburu batetik. Eta nere adiskide onark esan didanez ikusiko dira brak eskribatuko duan urrengo liburuan. Oetako bat biraldu diot Elizondoko festak egñi arazten dituan Elkargoari, naiz ez jakiñ ote dituen lan onek jostaguda artan parte artutzeko bear diran kondizioak, ustez ez dedala asko galduko, zeren iruditzen zait izango dirala beste lan —antolamendu—

asko onek baño onkai geyago dituztenak.—Eskola-Maisu bezela dedan egimbidean, ezin liteke egiñ gauza aundirik euskararen onean, zeren mundu guziak daki obligatuak gaudela erdaraz erakustea eskola aurrari; bañia ala ere, aldekoey oni faltatu gabe erakusten dizkiet dotriña euskaraz, baserritarren semeai eta beñiere itzik erdaraz bere echeetan aditzen ez dutenaei; zergatik orrelakoen gurasoak ala nai dute, beren aurrak maiz eskola biraldutzeko modurik ez dutelako, esanaz, beintzat ikasi dezatela Dotriña. Gañera, nola euskal-erriko eskoletan bear dan modu berezi bat erdaraz erakuzteko; itzik ezdakitelako geyenak izkuntz onetan, ikaserazten zaye buruz euskal-erdarazko iztegi edo Diccionario batetik, izketan aditzeko bear diran izenik berezienak. Gero erakusten zaye mailleztatzen edo deklimatzen eta erabidatzen edo konjugatzen, eta azkenean, aurrrik aurreratuenai erdaratik euskarara eta aldrebes izkunts artan ikasten dutena itzultzen; eta modu onetan erdaraz ikasten duten dembora bereaz obetandutzen dira euskarazko izkuntz ederrean, eskola-Maisuak dituan agintzai ezertan ere faltatu gabe.—Claudio Otaegui. Fuenterrabia 28 de Junio de 1879.”

